

”بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ“

فایل نوشتاری دوره آموزش عمومی امر به معروف و نهی از منکر

”پرسش و پاسخ“ استاد علی تقوی

سوال شماره ۱ (جلسه اول)

الَّذِينَ إِن مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ

وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ

طبق درخواست های زیادی که عزیزان از طریق فضای مجازی، از طریق درخواست های حضوری، تلفنی و امثالهم رسیده بود به دوستان ما، بنا بر این شد که تعداد قابل توجهی از سوالات پر تکرار مخاطبان عزیزمون، مومنین بزرگوار رو درباره امر به معروف و نهی از منکر جواب بدیم ان شاءالله؛ با نگاه به فرمایشات علماء با نگاه به فتاوی مراجع معظم تقلید و رویکرد قرآنی و روایی، ان شاءالله بشه بخش اعظمی از سوالات روزمره، کاربردی و در واقع شبهاتی که بعضاً برای عزیزان پیش میاد رو در این مجموعه پاسخگو باشیم.

سوال پرسیدند:

آیا تذکر در مورد گناهایی که در عموم جامعه فُحش ریخته شده است هم واجب است؟

اگر واجب نیست آیا کار فرهنگی واجب است؟

پاسخ:

ببینید منظور سوال کننده احتمالاً اینطور هست که بعضی گناهان دیگه خیلی عادی شده،

اینقدر گناهکارهای زیادی دارن اون گناه رو انجام میدن دیگه قُبْح رِیخته شده،

دیگه خیلی منکر بودنش حس نمیشه، در حال عادی سازیست،

یا حتی عادی شده در حال تبدیل به ارزش هست خدایی نکرده

پرسیدن آیا این گناهایی هم که زیاد شده، عادی داره میشه یا عادی شده،

آیا نهی از اینا هم واجبه؟

یا آیا معروفی که خیلیا ترکش می کنن، واجبی که خیلیا انجامش نمی دن،

آیا امر به اون واجب هم که قُبْحِ ترکش رِیخته،

امر به اون واجب هم آیا واجب هست؟

پاسخ این هست که بله، قطعاً واجبه

ملاک این نیست که مردم چقدر انجام میدن یا چقدر انجام نمیدن!

ترک کردن یا مُرْتَكِب میشن؟

واجب، واجب است و امر به واجبات هم با وجود همون چهار شرطِ وجوب، واجب است.

اینکه چون مردم دیگه همه فلان عمل زشت رو انجام میدن تذکر به این عمل زشت ندیم!

نه، همچین چیزی در شرع اسلام نداریم، مراجع تقلید نفرمودن

بلکه برخی از مراجع تأکید دارند بر اینکه اتفاقاً اگر دیدید

منگری داره رایج میشه و قبح و زشتیش داره از بین میره

نسبت به اون منکر بیشتر باید امر به معروف و نهی از منکر صورت بگیره!

اگر دیدید یک واجبی عموماً داره ترک میشه،

اتفاقاً امر به اون واجب بیشتر وظیفه ی ما هست!

که هم با دقت بیشتر، با تمرکز بیشتر و هم با روش های متنوع تر،

خیلی اهتمام جدی تری داشته باشیم نسبت به امر به اون معروف

*پس اینکه قبحش دیگه ریخته شده و دیگه کار از کار گذشته و این ها،

این دلیل بر این نمیشه که بگیم این دیگه امروز معروف نیست،

دیگه این شده منکر، در بین مردم این جایگاهی نداره

*یا فلان عمل زشت، دیگه عادی شده؛ الآن همه دیگه انجام میدن، نهی نکنیم!

نه، همچین چیزی در شرع اسلام و در فرمایشاتِ علمای اسلام نداریم

امر به معروف و نهی از منکر واجب است،

خصوصاً در مواردی که جای ارزش و ضد ارزش داره عوض میشه

بعد گفتن: اگر واجب نیست آیا کار فرهنگی واجب است؟

که حالا این دیگه سالبه ی به انتفاعِ موضوع هست دیگه چون پاسخ این بود که واجب است،

تاکید هم برش دارند

بله البته کار فرهنگی هم خوبه، کار فرهنگی هم ضرورت داره،

در بعضی موارد، مصادیقِ خاصی ممکنه بر برخی که توانمندی ویژه داشته باشن،

وجوبِ عینی پیدا کنه بعضی از کارای فرهنگی

اما یادمون باشه که کار فرهنگی بجای خود، ولی امر به معروف و نهی از منکر بجای خود

کار فرهنگی نمی تونه خلاء امر به معروف و نهی از منکر رو پر کنه

هر دوی این ها باید در کنار هم صورت بگیره

سوال شماره ۲ (جله دوم)

پرسیدند که:

آیا مردم حق هیچ گونه نهی عملی در حکومت اسلامی ندارند بدون اذن حاکم؟ مثلاً اگر یک نفر
وضو گرفت و شیر آب را باز گذاشت و رفت، نمی توانیم وارد عمل شویم و شیر آب را ببندیم؟ و فقط
باید به نهی زبانی بسنده کرد؟

پاسخ:

ببینید عزیزان، مرحله ی عملی امر به معروف و نهی از منکر که مرحله ی سوم هست؛

مرحله ی اول: رفتاری، اشاره ای، قلبیست

مرحله ی دوم: لسانی، تذکر زبانیست

مرحله ی سوم: اصطلاحاً میگویند مرحله عملی یعنی اعمال زور، قدرت، درگیری، دستگیری، امثالهم و مراجع تقلید می فرمایند این مرحله ی سوم باید به اذن مجتهد جامع الشرایط، به اذن رهبر کبیر

انقلاب، به اذن حاکم شرع انجام بشه در واقع، در چهارچوب قانون!

این مرحله ی سوم که مرحله ی عملی بهش میگویند منظور این نیست که شما ببری شیر آب رو ببندی وقتی طرف وضو گرفت و رفت یا دستش رو شست و رفت، شیر آب رو باز گذاشته! خب معلومه باید ببری شیر آب رو ببندی! این رو بهش نمیگن عمل!

اینم یک نوع عمل است!

ولی مراد از اون مرحله ی سوم عملی امر به معروف و نهی از منکر که می گین اذن حاکم شرع لازم است، منظور اعمال زور است، عمل درگیری، عمل وارد میدان شدن و در واقع کتک کاری کردن، دستگیر کردن و امثالهم

لذا اینکه یک نفر شیر آب رو باز گذاشت، شما ببری شیر آب رو ببندی، اولاً این نهی از منکر نیست!

اون رفته، شما شیر آب رو بستى، نهی از منکر نیست!

جلوگیری از یک گناه است، جلوگیری از یک حرام است، جلوگیری از اسراف است مثلاً

و این نیاز به اذن حاکم شرع هم نداره، حتماً باید بریم شیر آب رو ببندیم که از اسراف جلوگیری

بشه!

سوال شماره ۳ (جله سوم)

فرمودند:

اگر در بعضی از مراتبِ نَهیِ زبانی، اِهانت و اِیذاءِ کمتري نسبت به مرحله ی قلبی باشد و غَرَض با همان نَهیِ زبانیِ ساده حاصل شود، آیا واجب است که به نَهیِ زبانی بسنده کنیم؟

پاسخ:

سوال، سوالِ زیبا و دقیقست؛ مراحل امر به معروف و نَهی از منکر:

مرحله ی اول: قلبی، یعنی اِظهارِ ناراحتیِ قلبی در رفتار بود

مرحله ی دوم: لسانی، تذکرِ زبانی

و مرحله ی سوم: اِقدامِ عملی یا فیزیکی

ما در استفتائات مراجع معظم تقلید،

بعضاً در رساله هاشون داریم،

در تحریر الوسیله ی امام راحل داریم که:

امر به معروف و نَهی از منکر باید حتی الامکان با

آسان ترین روش، کمترین دلخوری، کمترین هزینه، کمترین تَنش و ناراحتی انجام بشه

یعنی همونطور که ایشون فرمودن اِهانت و اِیذاءِ کمتر، به حداقلش بسنده بشه

*لذا مراجع بزرگوار تقلید می فرمایند:

*اگر تذکر با مرحله ی پایین تر که اشاره کردن هست، رفتار، مرحله ی قلبی هست، مقصود حاصل
میشه، جایز نیست کسی به مرحله ی دوم که لسانیت عمل گنه!

*اگه با تذکر لسانی مقصود حاصل میشه، جایز نیست از زور و درگیری و مرحله ی عملی و فیزیکی
استفاده بشه

الْأَيْسَرُ فَالْأَيْسَرُ، الْأَسْهَلُ فَالْأَسْهَلُ، آسان تر و آسان تر

درست شد؟

به حداقل ایذاء و ناراحتی اکتفا بشه

حالا این مخاطبِ دقیقِ ما پرسیدن که آقا:

اگر یه جایی ببینیم **تذکرِ زبانی** دادنِ ما **ناراحتیش خیلی کمتره**

ولی با رفتارمون بخوایم (مرحله قلبی) او رو ارشاد کنیم این **بیشتر ناراحت میشه!**

یعنی ببینیم یه جایی برعکسه؛ یک مصداقی از تذکرِ زبانی هست که ناراحتیش کمتر و پایین تر
است از تذکرِ رفتاری و در واقع قلبی ما، آیا ما می تونیم به همون تذکرِ زبانی بسنده کنیم؟

پاسخ این است که:

بله، این شیوه های رفتاری، زبانی و فیزیکی، این ها موضوعیت نداره عزیزان!

موضوعیت در "تأثیر" امر به معروف و نهی از منکره،

موضوعیت در "کمتر اذیت شدن" فرد گناهکار هست

و بیشترین اثر و بازده ☺

لذا شما هر روشی که می بینید بهتر جواب میدهد،

بیشترین تأثیر و کمترین اذیت و ناراحتی

رو داره همون رو استفاده بفرمایید.

یعنی تجویز مراجع معظم تقلید در استفتائاتشون این هست که:

به همون آسون ترین شیوه و به همون کمترین ایذاء و کمترین ناراحتی بسنده کنید

حالا شما میگی من با رفتارم بخوام به او تذکر بدم،

(قلبی یعنی رفتاری دیگه، ابراز ناراحتی قلبی در رفتارمون)

اینجا او بیشتر از این ناراحت میشه ولی لسانی می تونم یه جوری بگم که کمتر ناراحت بشه!

چون هر کدوم از اینا برای خودش مراتب و مصادیقی داره دیگه،

اشکال نداره با همون لسانی بکید که ناراحتی کمتر باشه و تأثیر بیشتر باشه.

سوال شماره ۴ (جلسه چهارم)

سوال فرمودند:

اینکه می گویند باید احتمال اثر بدهیم در طرف مقابل، بعد امر به معروف کنیم، حد و مرزش کجاست؟ اگر ملاک این باشد که باید امر به معروف را تعطیل کنیم!

پاسخ:

بزرگواری که این سوال رو پرسیدند احتمالاً به عبارت "احتمال اثر"

به مقدار دقت بیشتری باید بکنند

ببینید آنچه که مراجع تقلید شرط وجوب امر به معروف و نهی از منکر دانسته اند:

"احتمال" تاثیر است، نه "قطعیت" تاثیر

ایشون پرسیده اگر ملاک "تاثیر" باشه که باید امر به معروف رو تعطیل کنیم!

جواب این است که ملاک "تاثیر" نیست

ملاک یک احتمال ضعیف عقلایی از تاثیر است

یعنی شما حتی احتمال کمی بدی که شاید حرفت به مقدار کمی اثر کنه در وجود او

به خورده گناهِش کمتر بشه، به مقدار دیرتر گناه کنه، به مقدار بالاخره گناه کاسته بشه،

همون احتمال کمی هم که بدی واجب میشه امر به معروف انجام بدی

بله، اگر به قول ایشون تاثیر قطعی و یقین به تاثیر ملاک بود،

دیگه بله باید امر به معروف رو تعطیل می کردیم

چون هیچ جا نیست که ما یقین صد در صد داشته باشیم که حتماً حتماً این حرف من اثر داره!

مُنْتها مراجع، قطعیت و یقین به تاثیر رو شرط نفرمودند؛ فرمودند آقا "احتمال تاثیر" بدی!

همین که یک مقدار احتمال میدی شاید حرفم اثر کرد، شاید بله ممکنه اثر کنه!

ممکنم هست اثر نکنه ولی ممکن هم هست اثر کنه!

همین مقدار احتمال تاثیر کافیه برای اینکه شرط وجود امر به معروف محقق بشه و بله باید امر به معروف و نهی از منکر کنیم

سوال شماره ۵ (جلسه پنجم)

پرسیدند که:

آیا در صورت مشاهده ی گناه، نهی از منکر بر ما واجب است؟

پاسخ:

خُب من تعجب میکنم حقیقت، از این پرسش عزیز بزرگواری که سوال کردند:

آیا در صورت مشاهده ی گناه، نهی از منکر بر ما واجب است؟

خُب بله البته واجب است دیگه!

ببینید فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر چقدر بین مردم غریبه!

چقدر شناخته نشده است که عموم مردم شاید این رو به عنوان یک واجب به رسمیت نمی شناسند!

مثل این که یک کسی بگه آقا اگر اذان ظهر رو بگن، خوندن نماز ظهر بر ما واجب است؟

خب بله، از بدیهیات، مُسَلَّمه که واجب است!

آیا در صورت مشاهده ی گناه نهی از منکر بر ما واجب است؟

البته شاید منظور این سوال کننده ی عزیز این بوده که:

اون چهار شرط وجوبش باید ببینیم برقرار هست یا نیست؟

از این حیث قابل بحثه!

که اگر گناهی رو دیدیم، اگر چهار شرط وجوب برقرار بود:

*علم به معروف و منکر / *احتمال تأثیر / *نداشتن مفسده و خطر اَهْم / *واستمرار گناه یا قصد

ارتکاب گناه

بله، اگر چهار شرط توأمان برقرار باشه حتماً نهی از منکر بر ما واجب است

یک نکته ای تو سوال ایشون هست:

گفتن در صورت "مشاهده" ی گناه

لزوماً مشاهده نیست

یعنی حتماً لازم نیست ما گناه رو "مشاهده" کنیم تا بخوایم نهی از منکر کنیم! بهمون واجب بشه

نه، گاهی وقتاً صرف اطلاع پیدا کردن از منکر،

امر به معروف و نهی از منکر رو به ما واجب می کنه!

حتماً لازم نیست من بروم یک جایی با چشمان خودم ببینم که یک منگری در حال رخ دادن هست،
تا به من واجب بشه نهی از اون منکر!

یه وقت هست یقین حاصل می کنم،

اطلاع حاصل می کنم،

به من معلوم می شود به شکلی،

می فهمم که آقا فلان جا یه گناهی داره انجام میشه

و من کاری از دستم برمیاد، ولو به اندازه ی سهم خودم، به اندازه ی کمی برای مقابله ی با اون
منکر، واجب است

پس صرف مشاهده لازم نیست باشه

اطلاع پیدا کنیم منگری در حال وقوع است، با رعایت شرایط و مراتب امر به معروف و نهی از منکر
واجب است که نسبت به حذف منکر اقدام کنیم

برگرفته از بیانات استاد علی تقوی (مدرس برجسته حوزه و دانشگاه)

کاری از مرکز تخصصی آموزش و احیای واجب فراموش شده

سایت آمرین: www.Aamerin.ir

کانال در پیام رسان های داخلی: @aamerin_ir

صفحه اینستاگرام: aamerin_ir

کانال آپارات: aamerin